

8^e zondag van de zomer

10 augustus 2014

Jona

Toen Jonas in de walvis zat, van je een, twee, drie. En daar zweefde je door de lucht en landde zacht op je bed. We stonden er als kind niet bij stil waarom en hoe Jonas in de buik van de vis kwam en al helemaal niet hoe het daarbinnen zou zijn en of hij ooit weer uitgepoept zou worden.

Pas toen we groter werden, kregen we het hele verhaal van Jona te horen. Een spannend verhaal, dat we waarschijnlijk globaal wel kennen. Maar, heeft u er ooit echt bij stilgestaan?

Mag ik u uitnodigen?

Het bijbelboek Jona is opgenomen bij de kleine profeten. Nu weten we dat profeten meestal niet happig waren op hun roeping en er het liefst voor weggevlucht zouden zijn. Maar als puntje bij paaltje kwam, kon God, vaak met veel overredingskracht, zo'n man of vrouw overhalen toch te gehoorzaamden.

Maar Jona niet, nee, hij denkt zijn opdracht om Nineve een onheilstijding te brengen te ontlopen door scheeps te gaan naar Tarsis. Eigenlijk best herkenbaar. Want waarom zou hij de wereld moeten veranderen? Wat kan hij nu in z'n eentje aanrichten in zo'n grote stad?

Trouwens, wij schrikken er ook voor terug als ons gevraagd wordt anderen een slecht nieuws gesprek te brengen. Of kijken een andere kant uit als we iemand aan zien komen, waarvan we weten dat de partner onlangs is overleden. Wat moeten we dan zeggen? Of om langs te gaan bij iemand die ernstig ziek is. Dan voelen we ons vaak onthand en schuiven dat voor ons uit. Deze week niet, dan hebben we het te druk; eerst dit afmaken, dan; vaak ongegronde redenen om ons er onderuit te praten. Dus, waarom Jona niet!

Maar dan, wat doet Jona als het schip, in zwaar weer terecht komt? Als de scheepslui van alles proberen te doen om niet te vergaan? Dan slaapt hij en doet alsof er niets aan de hand is. Hij doet alsof hij de onschuld zelve is, terwijl hij wel beter weet. "Mijn naam is haas..." Halstarrig, hardleers.

Uiteindelijk ontkomt Jona er niet aan toe te geven dat hij de oorzaak van de ellende is.

Steeds weer blijkt weggijken, ontkennen, vluchten voor de rauwe werkelijkheid, een doodlopende weg te zijn. Niemand wordt daar beter of gelukkiger van. Het probleem, de spanningen, het rotgevoel, blijft bestaan. Wordt misschien zelfs erger, al is het in onze gedachten... Uiteindelijk komen we niet onder de druk uit en moeten wel. Toegegeven, achteraf viel het best mee en hebben we rust. Hadden we dat maar eerder gedaan!

Jona dus ook. Maar, in plaats van zelf het probleem op te lossen, laat hij zich overboord gooien. Zo maakt hij anderen medeplichtig. Dat is dan wel weer laf van hem.

Het verhaal gaat verder. God laat hem niet los en laat hem door een grote vis opslokken. Eenmaal opgesloten in de maag van de vis, als hem het water tot aan de lippen staat en hij dreigt weg te zinken, dan bidt hij tot God. Maar inzicht, inkeer, heeft u dat gehoord? Meer zelfmedelijden en uiteindelijk de belofte te doen wat hem gevraagd wordt. Nood leert bidden, maar hoe oprecht is dat gebed als eenmaal die nood voorbij is? Maar ja, hoe vaak hebben wij goede voornemens? Hoe vaak denken wij niet: een volgende keer moet ik echt aardiger zijn en niet zo kortaf, morgen bel ik die en die om te vragen hoe het gaat; nu ga ik toch echt naar de sport; Eerst tot tien tellen, alvorens mijn mening te geven; morgen, de volgende keer...

Oké Jona beseft dat hij niet aan zijn opdracht kan ontkomen en gaat wel naar Nineve. Echter, na één dagreis verkondigen in een stad van driedagereizen groot, vindt hij dat hij zich voldoende heeft uitgesloofd. Hoezo, zesjes cultuur? Hij loopt de kantjes ervan af!

De mensen in Nineve echter luisteren en komen tot inzicht. Daarom besluit God in diens grootheid en

goedheid om uiteindelijk de stad en haar inwoners te sparen. Missie geslaagd.
Stad en inwoners gered en Jona is de grote held! Eind goed, al goed.

Maar het verhaal gaat door en hoe! Jona is boos op God. Hij verwijt God: "Ik wist het wel, U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid. Daarom ging ik naar Tarsis. Laat mij nu maar sterven, ik ben liever dood dan zo verder te moeten leven." Ofwel, liever een hele stad met al z'n inwoners dood, dan dat hij, Jona, imagoschade oploopt.

Hoezo, medemenselijkheid, hoezo compassie, hoezo blijdschap dat er levens zijn gered? Al stort de hele wereld in, als zijn reputatie er maar niet aangaat. Maar waarom? Is hij zo egoïstisch? Vindt hij zijn leven belangrijker dan dat van anderen? Tegenwoordig vragen we ons af welke psychische aandoening deze man heeft.

Hoe dan ook, het maakt hem niet sympathiek. Ook omdat hij feitelijk voor zijn verantwoordelijkheden wegloopt en de schuld bij anderen neerlegt: Het zijn immers de anderen die hem overboord gooien; Het is God die zijn leven verruïneerd. Nee, hem treft geen enkele blaam, hij, Jona, is onschuldig. 'Ik heb precies volgens protocol gehandeld'; 'Ik heb exact gedaan wat er van me gevraagd is'; 'Daarvoor moet u bij een ander zijn'; 'dat is mijn verantwoordelijkheid niet', "De ander begon als eerste.... en daarom heb ik het recht om me te verdedigen, ook al gaat dat ten koste van. Voor we het weten, komen we in een geweldsspiraal terecht en is de chaos compleet. Wat verzuchten we dan? Waar is God? Waarom laat God dit toe? Als God zo almachtig is, waarom grijpt die dan niet in?

Dan is er nog iets dat wringt in deze onsympathieke houding van Jona. Namelijk dat hij ervan overtuigd is dat hij beter weet wat God denkt en wil dan God zelf. Hoogmoed, zeggen wij spontaan. Dat kan natuurlijk niet!

Toch zijn er ook nu mensen die beweren de wil van God te kennen en vooral uit te voeren. Mensen die met de bijbel in de hand zeggen dat God aan hun kant staat, om vervolgens zich te laten zegenen, een ander land binnen vallen en een oorlog beginnen; Mensen die met de Koran in de hand zeggen dat het gerechtvaardigd is om over het leven van andere mensen te beschikken; Of zij die beweren dat in de joodse Tenach staat geschreven dat precies dat stuk grondgebied door God aan dat volk is gegeven, dus zich het recht voorbehouden met geweld zich toegang te verschaffen tot.

Vol overtuiging van hun gelijk, het heilige boek letterlijk nemend. Onaanspreekbaar, radicaal, geen zelfinzicht, onmenselijk soms.

Maar, kunnen wij als mensen Gods wil kennen? Als God zo groot is, kunnen wij mensen Gods handelen toch niet overzien, doorzien, laat staan begrijpen?

Ook bij Jona houdt God zich het recht voor om te doen wat die wil.

Zoals Nineve gespaard werd, zo blijft God ook met de weerbarstige Jona in gesprek.

Bewonderenswaardig. Steeds weer geeft de Levende Jona de kans om het opnieuw te proberen, om nu wel zijn verantwoordelijkheid te nemen, om terug te komen op zijn woorden en tot inzicht te komen.

Ondanks alles, laat God Jona niet los, evenmin als dat God de mensen in Nineve vernietigt.

Daar waar wij allang afgehaakt zouden zijn, de moed opgegeven zouden hebben, het geloof in iemand over boord gezet zouden hebben, daar steekt God telkens weer de hand uit en blijft in een mens, in elke mens geloven.

Amen.

drs. Petra van der Voort, theoloog